

Tweede Kamer, voorkom een nieuwe toeslagenaffaire

Privacy: Er dreigt een 'toeslagenaffaire in het kwadraat', volgens Merel Koning, als de Tweede Kamer maandag akkoord gaat met de Wet gegevensverwerking.

Maandag behandelt de Tweede Kamer de Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden. Een wet die een juridische basis legt onder de uitwisseling van gegevens van burgers. Overheidsinstanties krijgen daarmee carte blanche, terwijl de bescherming van burgers ontbreekt. Daarmee dreigt de deur open te worden gezet voor een toeslagenaffaire in het kwadraat.

Uit de parlementaire verhoren over de toeslagenaffaire steeg een ontluisterend beeld op. Ministers, staatssecretarissen en ambtenaren, allemaal wezen ze naar elkaar als het ging over de vraag wie schuld had aan de diepe ellende waar ouders in terecht waren gekomen. Ouders kregen in 'Het Systeem' het label van fraudeur en kwamen daar niet meer vanaf, met alle gevolgen van dien.

De toeslagenaffaire toont aan hoe gevaarlijk het is als de overheid onzorgvuldig omgaat met de gegevens van mensen en er geen waarborgen zijn om burgers te beschermen. Met de parlementaire verhoren nog vers in het geheugen debatteert de Kamer deze week over de Wet gegevensuitwisseling samenwerkingsverbanden.

Onbepikt uitwisselen

Deze wet moet een juridische basis leggen onder de bestaande gegevensuitwisseling tussen overheidsdiensten. Bijvoorbeeld de uitwisseling tussen politie, Belastingdienst, reclassering, gemeenten enzovoort. En precies daar zit één van de grote problemen: de wet biedt de mogelijkheid om samenwerkingen onbepikt uit te breiden, zonder fatsoenlijke parlementaire controle.

Als de wet, waar al stevige kritiek op is gekomen van de Raad van State en de Autoriteit Persoonsgegevens, in de huidige vorm wordt aangenomen mogen allerlei type gegevens worden uitgewisseld, van inkomensgegevens tot gegevens over seksueel gedrag en seksuele gerichtheid. Het delen van dit soort gevoelige gegevens vormt een ernstige inmenging op de privacy van (in potentie) miljoenen mensen.

Dit wetsvoorstel past in een bredere trend: overheidsinstanties verzamelen steeds meer gegevens, die steeds vaker worden geanalyseerd met behulp van algoritmes. Burgers worden onvoldoende beschermd tegen de risico's van het gebruik van algoritmische systemen door de overheid. De data-gedreven overheid groeit snel, maar de groei in capaciteit bij de toezichthoudende instanties, waaronder Autoriteit Persoonsgegevens, blijft achter.

Transparantie ontbreekt

Het is voor de meeste mensen totaal onduidelijk wat er met hun gegevens gebeurt en waarom. Het wetsvoorstel 'Gegevensuitwisseling samenwerkingsverbanden' maakt het er niet duidelijker op. Het gebrek aan transparantie en toezicht maakt het vrijwel onmogelijk voor mensen om hun recht te halen bij fouten. De wet is een groot groen licht om uitwisseling te starten, zonder fatsoenlijke bescherming van burgers. Een recept voor ellende.

De Tweede Kamer moet er volgende week zorgen dat er pas op de plaats wordt gemaakt. Zorg, voordat allerlei databanken aan elkaar worden geknoopt, eerst voor waarborgen, zoals een bindende mensenrechtentoets, een algoritmetoezichthouder, transparantievereisten en een verbod op zelflerende algoritmes in de overheidstaak.

Laat de regering eerst met duidelijke regels komen die burgers beschermen, voordat de gegevensuitwisseling wettelijk wordt geregeld. Doe er nu alles aan om te zorgen dat we over 10 jaar niet terugkijken en 'Het Systeem' dat we zelf hebben gecreëerd de schuld geven.

Bron: nrc.nl, 4 december 2020

Een versie van dit artikel verscheen ook in NRC Handelsblad van 5 december 2020